

სამსონ მღებრიშვილი¹, ქეთევან თელია², ლევან მღებრიშვილი¹,
ნანა კიპიანი¹, ირინა ბარბაკაძე³

მენტალური ჯანმრთელობა და პირის ღრუს მდგომარეობა

¹თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტი, ²საქართველოს უნივერსიტეტი, ³თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახ. სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო

Doi: <https://doi.org/10.52340/jecm.2024.01.12>

*SAMSON MGHEBRISHVILI¹, KETEVAN TELIA², LEVAN MGHEBRISHVILI¹,
NANA KIPIANI¹, IRINA BARBAKADZE³*

MENTAL HEALTH AND ORAL HEALTH CONDITION

¹Tbilisi State Medical University, ²University of Georgia, ³Tbilisi Iv.Javakhishvili State University, Georgia

SUMMARY

Mental disorders are no longer considered as a change in mental state with a biochemical abnormal process in brain; It is also considered as a serious risk factor for the development of other somatic disorders or diseases. It is well known that conditions of mouth and teeth provides an important information on the general level of the patient's health. It can detect problems such as stress levels, anxiety, pathological mood swings and chronic eating disorders.

Research has shown that social anxiety, even short episodes of anxiety, can be a precursor to bruxism. Bruxism wears away tooth enamel, and if not treated in time, can lead to headaches, tooth fractures, and pain in jaw muscles and joints. Based on research, it was also established that patients with mental disorders pay less attention to oral hygiene, which, in turn, causes various complications and diseases in the oral cavity.

The publication presented by us discusses the interaction of the psyche and the oral cavity; how they affect each other and what we need to know in order to avoid complications. The article discusses the latest research conducted around the world on this topic. Conclusions and recommendations are also given based on the review.

Keywords: mental health, mental disorders, oral health, oral cavity, bruxism

მედიცინას დიდი ისტორია გააჩნია, ხოლო ფსიქოლოგიის, როგორც მეცნიერების დარგის არსებობა საუკუნეებ ცოტა მეტს მოიცავს. დღევანდელ რეალობაში ადამიანი განიხილება, როგორც ერთიანი მთლიანობა - სხეულისა და ფსიქიკის ურთიერთქმედება. ბევრმა კვლევამ აჩვენა [1-6] და წინამდებარე პუბლიკაცია ამის ილუსტრაციას მოახდენს, თუ როგორი მნიშვნელოვანია ფსიქიკური პროცესები ადამიანის ნორმალური ფუნქციონირებისთვის, როგორც თავად მენტალურ, ასევე ფიზიკურ დონეზე. ბოლო პერიოდში ფსიქიკური დარღვევები აღარ განიხილება, როგორც მხოლოდ მენტალური მდგომარეობის ცვლილება თავისი ბიოქიმიური პროცესების ცვლილებით თავის ტვინში; იგი, ასევე, განიხილება, როგორც სხვა სომატური დარღვევისა თუ დაავადების განვითარების სერიოზული რისკ-ფაქტორი.

ჩვენს მიერ წარმოდგენილი პუბლიკაცია განიხილავს ფსიქიკისა და პირის ღრუს ურთიერთქმედებას, თუ როგორ გავლენას ახდენენ ისინი ერთმანეთზე და რა უნდა ვიცოდეთ იმისათვის, რომ თავიდან ავიცილოთ გართულებები. წინამდებარე სტატიაში განხილულია უახლესი კვლევები, რომლებიც ჩატარდა მსოფლიოში ამ თემატიკის გარშემო. ასევე მიმოხილვის საფუძველზე გაცემული იქნება დასკვნები და რეკომენდაციები.

დიდი ხანია მიდის კვლევები, რათა მოხდეს მეტი ინფორმაციის მიღება ფსიქიკისა და პირის ღრუს მდგომარეობის ურთიერთქმედებაზე. მეტი თვალსაჩინოებისთვის, განვიხილავთ რამოდენიმე მათგანს. ამერიკის შეერთებული შტატების მენტალური ჯანმრთელობის ნაციონალური ინსტიტუტის მონაცემებით, ამერიკაში 15 მილიონი ადამიანი იტანჯება სოციალური შფოთვითი აშლილობით [5].

ისრაელის, თელ-ავივის უნივერსიტეტის ბოლო წლების კვლევამ აჩვენა, რომ სოციალური შფოთვა, თუნდაც შფოთვის ხანმოკლე შეტევები, შეიძლება იყოს ბრექსიზმის წინამორბედი.

ბრუქსიზმი იწვევს კბილის მინანქრის ცვეთას და თუ არ იქნა ღროულად ნამკურნალები, შეიძლება გამოიწვიოს თავის ტკივილი, კბილის მოტეხილობა და ყბის კუნთებისა და სახსრების ტკივილი. ბრუქსიზმის მქონე ადამიანებს შეუძლიათ იგრძნონ ტკივილი ჭამის დროს, ან თუნდაც საუბარისას. კბილების ძლიერი დანოლა ერთმანეთზე, ბრუქსიზმის მსგავსად, დაკავშირებულია სტრესთან და შფოთვისთან, რომელიც უმეტესწილად ღამით ვლინდება. ადამიანებს, რომლებსაც აწუხებთ ბრუქსიზმი, შეუძლიათ ატარონ სპეციალური დამცავი კაპა, რათა თავიდან აიცილონ თავის ტკივილი, კბილის მოტეხილობა/ცვეთა და ღრძილების რეცესია. „ორალური რეაბილიტაციის“ ყურნაში გამოქვეყნებული კვლევა მიუთითებს, რომ სოციალური ინტერაქცია იწვევს კბილების ერთმანეთზე ძლიერ დაჭერასა და კრაჭუნს მათში, ვისაც უკვე აქვს სოციალური შფოთვისითი აშლილობა.

მკვლევარები [5] იმედოვნებენ, რომ მათი კვლევები დაეხმარება მენტალური ჯანმრთელობის სპეციალისტებს ბრუქსიზმისადმი მიდრეკილების მქონე პაციენტების იდენტიფიცირებაში და მათთვის შესაბამისი მკურნალობის მიწოდებაში. კვლევის ფარგლებში, შესაბამისი კითხვარების გამოყენებით, მკვლევარებმა შეაფასეს 75 სუბიექტის პასუხი. კვლევაში მონაწილეობდნენ როგორც მამაკაცები, ასევე ქალები, 30 წლის ფარგლებში. ერთ ჯგუფში, 40 საკვლევ პირს ჰქონდა სოციალური ფობია, რომელიც ხასიათდება გადაჭარბებული შიშით სოციალური სიტუაციების მიმართ. აღნიშნული 75 საკვლევი პირთაგან ნახევარი იღებდა ანტიდეპრესანტებს ან SSRI-ებს (სეროტონინის უკუმიტაცების ინჰიბიტორებს). საკონტროლო ჯგუფი შედგებოდა იმ პირებისგან, რომლებიც არ იყვნენ კლასიფიცირებული, როგორც სოციალური შფოთვისითი აშლილობის ან სოციალური ფობიის მქონე პირები და შესაბამისად არ იღებდნენ ანტიდეპრესანტულ მოქმედების მედიკამენტებს. კვლევის ფარგლებში, 75-ვე სუბიექტს ჩაუტარდა სტომატოლოგიური გამოკვლევა და ფსიქიატრიული შეფასება. ბრუქსიზმის სიმპტომები და პირის ღრუს ჩვევები შეფასდა ყველა მონაწილესთან, რომელიც მოიცავდა კითხვებს - რეზინის ღეჭვასთან, ფრჩხილების კვნეტასთან და ყბების კბილებთან უკონტაქტო მოძრაობასთან დაკავშირებით. კვლევის შედეგებმა აჩვენა, რომ სოციალური ფობიის ჯგუფის 40 საკვლევი პირიდან 42%-ს აღენიშნებოდა ზომიერი და მძიმე სტომატოლოგიური ეროზია, ხოლო საკონტროლო ჯგუფის სუბიექტების მხოლოდ 28%-მა აჩვენა იგივე ხარისხის ეროზია. „ყბის თამაშის“ („Jaw Play“) მაჩვენებელი, აღმოაჩნდა ფობიის მქონე ჯგუფის 32%-ს და საკონტროლო ჯგუფის ადამიანების 12%-ს. სოციალური ფობიის მქონე სუბიექტების 42%-მა გამოავლინა ბრუქსიზმის სიმპტომები, საკონტროლო ჯგუფში კი მხოლოდ 2%-მა.

ამრიგად, დასტურდება შფოთვისითი აშლილობის კავშირი ბრუქსიზმთან. კბილების კრაჭუნმა კი, თავის მხრივ, შეიძლება გამოიწვიოს პირის ღრუში ისეთი პათოლოგიები პროცესები, როგორცაა ბუნებრივი კბილების პათოლოგიური ცვეთა, კბილის გვირგვინის მოტეხილობა და სხვ. ყოველივე ზემოთ აღნიშნულიდან, შეიძლება დავასკვნათ, რომ აუცილებელია მკურნალობის პროცესის სწორად დაგეგმვა: კერძოდ, პირის ღრუში განვითარებული პათოლოგიური პროცესების პარალელურად, საჭიროა პაციენტის ზოგადი მკურნალობაც.

საყურადღებოა ავტორების R. Shah V. et al [5] მიერ ჩატარებული კვლევები. მათ 133 პაციენტს, რომელთაც აღენიშნებოდათ მენტალური ხასიათის პრობლემები, ჩაუტარეს გამოკვლევა, რათა დაედგინათ კავშირი ფსიქიატრიულ დარღვევებსა და პირის ღრუს ჰიგიენას შორის. შედეგებმა აჩვენა, რომ 20-დან 50 წლამდე ასაკოვან ჯგუფში, პაციენტების მხოლოდ 26,7%-ს ჰქონდა პირის ღრუს დამაკმაყოფილებელი ჰიგიენური მდგომარეობა და ჯანმრთელი ღრძილები, ხოლო 50 წელს ზემოთ ყველა პაციენტს აღენიშნებოდა პათოლოგიური პროცესები პაროდონტის ქსოვილებში და პირის ღრუს არადამაკმაყოფილებელი ჰიგიენური მდგომარეობა. ამ კვლევის საფუძველზე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ პაციენტები, რომელთაც აღენიშნებოდა მენტალური ხასიათის დარღვევები, ნაკლებად აქცევენ ყურადღებას პირის ღრუს ჰიგიენას, რაც, თავის მხრივ, იწვევს სხვადასხვა სახის გართულებებსა და დაავადებებს პირის ღრუში.

ცნობილია, რომ პაციენტის ჯანმრთელობის ზოგად ღონეზე მნიშვნელოვან ინფორმაციას გვანვდის მისი პირის ღრუსა და კბილების მდგომარეობა. მისი მეშვეობით ისეთი სახის პრობლემების გამოვლენა შესაძლებელია, როგორცაა სტრესის დონე, შფოთვის არსებობა, განწყობის პათოლოგიური ცვლილებები და ქრონიკული კვებითი დისფუნქციები. კლივლენდში არსებული „ვუსტერის ოჯახური ჯანმრთელობის ცენტრის“ ფსიქიატრი Susan Albers-Bowling-ი [6]

აღნიშნავს, რომ მენტალური ჯანმრთელობა გავლენას ახდენს დენტალურ ჯანმრთელობაზე, კერძოდ, კბილებსა და ღრძილებზე. მაგალითისათვის, ის განიხილავს სტრესულ მდგომარეობას. ამ დროს ადამიანი სტრესის შედეგად ივიწყებს და არ იცავს პირის ღრუს ყოველდღიურ ჰიგიენას. Susan Albers-Bowling-ი [6] აღნიშნავს, რომ 2015 წლის მეტა-ანალიზის შედეგად, რომელიც მიმდინარეობდა 25 წლის მანძილზე და მოიცავდა 25 კვლევას, მკვლევარებმა დაადგინეს, რომ ადამიანებს, რომელთაც აქვთ მენტალური დარღვევები, 2.8-ჯერ უფრო ხშირად კარგავენ კბილს, ვიდრე ადამიანები ზოგად პოპულაციაში. ამის ერთ-ერთ მიზეზად დაფიქსირდა, არანამკურნალევი მენტალური ჯანმრთელობის მდგომარეობა ან/და სტომატოლოგიური მოვლის სირთულე.

დასკვნა. ამგვარად, ეჭვს არ იწვევს ის ფაქტი, რომ მენტალური ჯანმრთელობა და პირის ღრუს მდგომარეობა, მჭიდრო კავშირშია ერთმანეთთან. თუმცა, რთულია იმის დადგენა, თუ რომელი რომლის გამომწვევია, კერძოდ რომელია პირველადი და რომელი მეორადი ხასიათის, თუმცა შედეგების მიმოხილვისას ერთიერთქმედება ნათლად იკვეთება.

ლიტერატურისა და კვლევების მიმოხილვამ გამოკვეთა შემდეგი სახის დასკვნები:

- პირის ღრუს ჰიგიენის მდგომარეობა იცვლება მენტალური დარღვევების დროს.
- სხვადასხვა სახის მენტალური დარღვევები, როგორცაა - სოციალური და სხვა გენების შფოთვითი აშლილობები - გავლენას ახდენენ თანკბილვის სწორ ჩამოყალიბებაზე და მის შემდგომ მდგომარეობაზე (შესაძლოა სახეზე გვექნოდეს ბრუქსიზმი, არასწორი თანკბილვა).
- სხვადასხვა გენების ნევრალგიამ (მაგალითად, სამწვერა ნერვის ნევრალგიამ) შესაძლოა გაამწვავოს ისეთი ფსიქიკური დარღვევები, როგორცაა დეპრესია, გენერალიზებული შფოთვითი აშლილობა.

მიმოხილვითი ანალიზის საფუძველზე, დასკვნებიდან გამომდინარე სასურველია შემდეგი რეკომენდაციების გათვალისწინება:

- ფსიქიკური დარღვევის მქონე პაციენტებისთვის სასურველია ექიმ-სტომატოლოგთან გვემიური ვიზიტი უფრო ხშირად განხორციელდეს, ვიდრე იმ პირებისა, ვისაც არ აღენიშნება მენტალური პრობლემები.
- სასურველია, სტომატოლოგთან ვიზიტის დროს, ექიმის მიერ დაფიქსირებული არაადეკვატური საუბრისა ან ქცევის შემთხვევაში, პაციენტი გადამისამართდეს შესაბამის სპეციალისტთან, რათა მოხდეს მენტალური დარღვევების (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) დროული და სწორი დიაგნოსტიკა.
- გაიზარდოს ცნობიერება მენტალური დარღვევების შესახებ, როგორც ჯანდაცვის სპეციალისტებში, ასევე მთლიანად საზოგადოებაში. მსგავსი კომპლექსური სახის მიდგომები მოგვცემს იმის საშუალებას, რომ მეტად მოხდეს მენტალური ან/და პირის ღრუსთან დაკავშირებული დაავადების პრევენცია და დიაგნოსტიკის შემთხვევაში კი - დროული რეაგირება და მკურნალობა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. H. Hermesh, L. Schapir, S. Marom et al. Bruxism and oral parafunctional hyperactivity in social phobia outpatients, "J Oral Rehabil", 2014. 8-10.
2. Kisely S. No Mental Health without Oral Health. Can J Psychiatry. 2016;61(5):277-282. doi:10.1177/0706743716632523
3. Mark W Langberg, DDS, MAGD „Social Anxiety Can Increase Your Risk of Tooth Erosion (Bruxism)“. Lake View Dentists, 2015. 2-8.
4. Petersen PE, Bourgeois D, Ogawa H, Estupinan-Day S, Ndiaye C. The global burden of oral diseases and risks to oral health. Bull World Health Organ. 2005; 83: 661.
5. R. Shah V., Priyadarshini J., and Patel N. "Oral health of psychiatric patients: A cross-sectional comparison study". Dental Research Journal, Volume 9(2); Mar-Apr 2012. 14-16.
6. Susan Albers-Bowling, PsyD, <https://health.clevelandclinic.org/link-between-dentalhealth-and-mental-health/> 5.

სამსონ მღებრიშვილი¹, ქეთევან თელია², ლევან მღებრიშვილი¹,
ნანა ყიფიანი¹, ირინა ბარბაქაძე³

მენტალური ჯანმრთელობა და პირის ღრუს მდგომარეობა

¹თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტი, ²საქართველოს უნივერსიტეტი, ³თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახ. სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო

რეზიუმე

ფსიქიკური დარღვევები აღარ განიხილება, როგორც მხოლოდ მენტალური მდგომარეობის ცვლილება თავისი ბიოქიმიური პროცესების ცვლილებით თავის ტვინში; იგი, ასევე, განიხილება, როგორც სხვა სომატური დარღვევისა თუ დაავადების განსავითარების სერიოზული რისკ-ფაქტორი.

ცნობილია, რომ პაციენტის ჯანმრთელობის ზოგად დონეზე მნიშვნელოვან ინფორმაციას გვანვლის მისი პირის ღრუსა და კბილების მდგომარეობა. მისი მეშვეობით ისეთი სახის პრობლემების გამოვლენა შესაძლებელია, როგორცაა სტრესის დონე, შფოთვის არსებობა, განწყობის პათოლოგიური ცვლილებები და ქრონიკული კვებითი დისფუნქციები.

კვლევებმა აჩვენა, რომ სოციალური შფოთვა, თუნდაც შფოთვის ხანმოკლე შეტევები, შეიძლება იყოს ბრუქსიზმის წინამორბედი. ბრუქსიზმი იწვევს კბილის მინანქრის ცვეთას და თუ არ იქნა დროულად ნამკურნალები, შეიძლება გამოიწვიოს თავის ტკივილი, კბილის მოტეხილობა და ყბის კუნთებისა და სახსრების ტკივილი. ასევე კვლევების საფუძველზე დადგინდა, რომ პაციენტები, რომელთაც აღენიშნებათ მენტალური ხასიათის დარღვევები, ნაკლებად აქცევენ ყურადღებას პირის ღრუს ჰიგიენას, რაც, თავის მხრივ, იწვევს სხვადასხვა სახის გართულებებსა და დაავადებებს პირის ღრუში.

ჩვენს მიერ წარმოდგენილი პუბლიკაცია განიხილავს ფსიქიკისა და პირის ღრუს ურთიერთქმედებას, თუ როგორ გავლენას ახდენენ ისინი ერთმანეთზე და რა უნდა ვიცოდეთ იმისათვის, რომ თავიდან ავიცილოთ გართულებები. სტატიაში განხილულია უახლესი კვლევები, რომლებიც ჩატარდა მსოფლიოში ამ თემატიკის გარშემო. ასევე მიმოხილვის საფუძველზე გაცემულია დასკვნები და რეკომენდაციები.

რ